

Управління державними видатками в умовах транзитивної економіки

Підвищення добробуту суспільства в умовах транзитивної економіки, яка характеризується нестабільністю економічних параметрів, багато в чому залежить від ефективного використання державних коштів.

Управління державними видатками здійснюється через політику соціального маневрування, суть якої полягає у вирішенні фінансових протиріч між окремими суб'єктами економічних відносин у процесі перерозподілу. Складність, виникаючих протиріч, обумовлюється впливом державних структур на процес задоволення соціальних потреб суспільства, що здійснюється не через ринкові механізми, а через адміністративне управління. Проте, за словами Р.Масгрейва, «...видима рука бюджетного процесу – річ не менш «природна», ніж невидима рука ринку». Розвиток ринкових відносин в Україні доводить переконливість цієї гіпотези особливо у часи криз, коли саме бюджетний процес стає одним з небагатьох важелів, що забезпечує керованість економіки. При цьому слід зауважити, що держава через бюджет має усувати тільки певні диспропорції, а не «справедливо розподіляти народне багатство» [1, стор. 31; 2, стор. 189].

Економічний спад, зростаючі вимоги щодо збільшення та поліпшення державних послуг, а також невдоволеність громадян підсиленням податкового тягаря вимагає уряди країн з транзитивною економікою переходити до результативних методів управління державними ресурсами. Як свідчить світова практика у цих країнах існує тенденція нав'язування управлінських рішень «згори», що й спричиняє неефективне використання коштів бюджету. Крім того, розподіл видаткових зобов'язань між Міністерством фінансів та галузевими міністерствами, частіше за все, чітко невизначений. Тому Міністерство фінансів залишається недостатньо уповноваженим, щоб гарантувати адекватне дослідження бюджетних пропозицій. Наступна негативна риса – це наявність фрагментації бюджету, суть якої полягає у створенні додаткових позабюджетних фондів для фінансового забезпечення окремих бюджетних програм. Неінтегровані у державний бюджет зовнішні джерела фінансування зменшують ефективність розподілу і сприяють прихованому дисбалансу бюджету.

Аналіз досвіду розвинених країн дозволив виділити три основні цілі, до яких повинна прагнути держава при здійсненні своїх функцій:

1. Досягнення ефективного розподілу державних видатків. Основною умовою при досягненні означеної мети є спроможність встановлення пріоритетів. Бюджетні ресурси розподіляються спочатку між головними розпорядниками бюджетних коштів (рівень міністерств, відомств), надалі розподіл відбувається по вертикалі.

2. Підвищення ефективності витратків бюджету. Досягнення цієї цілі залежить від оперативної діяльності виконавчих органів влади, що надають державні послуги. На ефективність використання державних ресурсів на цій стадії впливатиме можливість здійснення програмних заходів або надання державних послуг за нижчою вартістю (наприклад, мінімізація витрат на одиницю продукції).

3. Досягнення результативності державних витратків. Результативність державних витратків визначається через оцінку кінцевого соціально-економічного ефекту адекватного поставленим цілям. Іншими словами, під результативністю розуміється ступень корисності, що отримує суспільство від здійснених заходів, профінансованих через бюджет у відповідності до визначених пріоритетів.

З трьох означених цілей найбільш складною у досягненні є перша. Це пояснюється тим, що при розподілі витратків домінують політичні фактори. Досягнення другої цілі залежить від ефективності оперативного управління виконавчо-розпорядних органів влади. Третя ціль має суцільно макроекономічні конотації, оскільки безпосередньо пов'язана із стратегією соціально-економічного розвитку держави.

Особливість процесу витрачання державних коштів полягає у тому, що процес розподілу витратків залежить від двох сил – політиків, які визначають місце розміщення витратків та управлінців, які безпосередньо пов'язані з використанням державних коштів. При цьому не можна встановити твердих меж між політиками та управлінцями, оскільки обидві сили взаємопов'язані та взаємозалежні. Якщо перші вирішують «що повинно бути зроблено», то другі – «як це повинно бути зроблено». Таким чином, механізми, методи, навички, що необхідні для ефективного управління державними витратками відрізняються від тих, що потребують для здійснення ефективної витраткової політики.

Несталі економічні і фінансові умови у перехідний період є несприятливими для росту економіки та наносять збиток незабезпеченим верствам суспільства. Проте, сталість в умовах тривалого застою не принесе бажаного результату, а в короткостроковому періоді визначені цілі навіть можуть вступати у протиріччя. Із зазначеного виходить, що в умовах нестабільної економіки управління державними витратками повинно базуватися на оперативному управлінні адаптованому до умов бюджетної системи держави, а також здійснюватися згідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

Література

1. Бюкенен, Джеймс М., Масгрейв, Ричард А. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави: Пер. з англ. – К.: дім „КМ Академія”, 2004. 175 с.
2. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.